

Osman KARATAY (2006), *BEY İLE BÜYÜCÜ. AVRASYA'DA TANRI, HÜKÜMDAR, DEVLET ve İKTİSAT HAKKINDA DİLİN SÖYLEDİKLERİ*, İstanbul: Doğu Kütüphanesi, 166 s.

Aslıhan DİNÇER*

Türklerin ilk yurtlarının tesbiti, dolayısıyla Türkçenin kökleri ve akrabalarının kimler olduğu, bilim adamlarını bugün bile meşgul eden konular arasındadır. Dil özellikleri ya da maddî kültür unsurlarından hareketle gerek dilciler, gerekse tarihçiler, etnologlar ve antropologlar tarafından şimdiye dek konu hakkında pek çok teori ortaya atılmıştır. Bunlar içinde, Türklerin Orta Asya çevresinden geldiği; Türkçenin ise Ural-Altay ailesinin bir üyesi olduğu ve Moğolca, Mançu-Tunguzca hatta Korece ve Japonca ile genetik bir bağ taşıdığı düşüncesi en fazla kabul gören iddia olmuştur. Ancak öne sürülen yeni iddialar, taraftarı fazla olan bu kuramları da zamanla bir varsayım olmaktan kurtaramamıştır. Çünkü modern çalışmalar, Türklerin ilk coğrafyalarının Orta Asya bölgesi olamayacağını öne sürmekte; onların daha önce başka topraklarda yaşamış oldukları üzerinde yoğunlaşmaktadır. İlk kez 1730 yılında Johann von Strahlenberg tarafından ortaya atılan ve yine ilk kez 1820 yılında Abel Remusat tarafından reddedilen Ural-Altay teorisi de bugün gittikçe geçerliliğini yitiren ve yeni fikirlerin doğmasına kaynaklık eden bir teori hâline gelmiştir. Fakat konu hakkındaki tartışmalar sona ermemiş; söz konusu tezlerin ve anti tezlerin ne varlıkları ne de yoklukları tam olarak ispatlanabilmiştir.

Bir Ortaçağ tarihçisi olan ve daha çok Balkanlar üzerine çalışan Osman Karatay'ın son kitabı da bu bağlamda okura yeni fikirler sunan ve yoğun zihin jimnastikleri yaptıran bir çalışma olarak dikkatleri çekmektedir. Kitabın üst başlığı *Bey ile Büyücü*. Ancak buradan hareketle içerik hakkında doğru bir yorum yapmak zor. Çünkü yazarın akademik kimliği dolayısıyla ilk bakışta “beylik” ve “büyücülük” kurumlarının ele alındığı gibi bir fikre kapılmak mümkün. Fakat konu bu çağrışımla ilgili değildir. Yazar, sözü edilen iki kelimedenden hareketle Türklerin ve Türkçenin köklerine dair birtakım sorgulamalar yapmakta; ulaştığı sonuçları da daha önce ortaya koyduğu görüşlere bir dayanak olarak okuyucu ile paylaşmaktadır. Karatay, daha evvel *İran ile Turan* adlı eserinde ifade ettiği gibi bu çalışmasında da Türklerin tarih sahnesine çıktıkları bölgenin Altaylar olmadığını; dolayısıyla Türkçenin de bir Altay dili sayılamayacağını söylemektedir. Ona göre Türklerin ilk ataları Kuzay Irak ve Güney Azerbaycan'da yaşamış ve dünyanın diğer bölgelerine de buradan yayılmışlardır. Ayrıca eldeki en eski dil yadigârları da Türklerin ilk

---

* Araş. Gör., Kırıkkale Üniversitesi.

yaşadıkları yerler olarak Ortadoğu'yu işaret etmektedir. *Bey ile Büyücü*, işte yazarın daha evvel ortaya koyduğu bu tespitleri bir kez de daha; ama bu defa kelimelerin izinden giderek kaleme aldığı bir çalışmadır.

“Sunuş” metniyle başlayan söz konusu eser, farklı adlar taşıyan 17 başlıktan ve “Kaynaklar” bölümünden oluşmaktadır. Ayrıca kitabın sonunda özel isimlerden oluşan bir “indeks” kısmı da bulunmaktadır.

Yazar, farklı isimlerle birbirinden ayırdığı bütün bölümler boyunca “mag/meg/mug/mog” kökünden geldiğini düşündüğü sayısız kelime üzerinde durmaktadır. Bunu yaparken sadece tarihçi gözüyle olaya yaklaşmamakta; birçok yabancı dile vâkıf olmanın avantajını da kullanarak diller arası karşılaştırmalar yapmaktadır. Ayrıca tezlerini sosyoloji, psikoloji, iktisat, din gibi alanlardan destekleyerek disiplinler arası bir bakış açısı da sergilemektedir.

Kitabında *Maglar kimlerdir; nerede ortaya çıkmış, nerelerde varlık göstermişlerdir?* gibi soruları yanıtlayan Karatay, daha çok da *mag* kelimesinin anlam dünyasına vurgu yaparak tespitlerini ortaya koymaktadır. Buna göre *Maglar*, Eski Ortadoğu'nun bitişken dilli halklarından biri olan ve İran, Irak ile Anadolu topraklarında hükümlük süren Med devletinin 10 boyundan biridir. Bu boy, Medlerin ruhbanlar sınıfını oluşturduğu için *mag*'in kelime anlamı da “rahip veya rahipler sınıfı”dır. Yazar, Med tarihinde önemli bir yere sahip olan bu boyun aslında Med öncesi varlık gösterdiğine ve *mag* kelimesinin Medlere has olmadığına inanmaktadır. Çünkü ona göre bu halkın diline ait çok kıt veriler bulunmaktadır. Hatta özel isimler dışında anlamı çok iyi bilinen topu topu üç kelime vardır.

Bunlardan biri, *mag*'dir. Kitabında kaynağını bu köke dayandırdığı birçok kelime üzerinde duran yazar, ilgili kelimelerin en fazla Türkçede bulunduğunu; diğer dillerdeki benzer görünüşlerin ise büyük oranda Türkçeden verinti olduğunu söylemektedir. Nitekim kitaba ismini veren *bey* ile *büyücü* dışında *Tanrı*, *hükümdar*, *devlet* ve *iktisat* kavramları ve bunlarla ilgili birtakım kelimeler de yazar tarafından *mag* köküyle ilişkilendirilmektedir.

Medlere ait bir diğer dil kalıntısı, “köpek” anlamına gelen *spaka* kelimesidir. Rusçadaki *sobaka* ve bizdeki (k=s denliğinden ötürü) *köpek* kelimesi hem ses, hem de anlam bakımından bununla ilgilidir.

Eldeki son veri ise “avam, halk” anlamındaki *kara* kelimesidir. Karatay, bu kelimenin de aynı anlamda Türkçede bulunduğunu *kara budun* ve *kara kemikli* örnekleriyle açıklamaktadır. Ona göre kelimenin renkle ilgisi, asıl anlamın unutulmasından sonradır.

Durumu bu şekilde izah eden yazar, Med dilinde geçen *mag* kelimesinin aynı anlam dünyasıyla bütün Avrasya'da ve en çok da Türk dünyasında bulunmasını, Medlerden önceki bir zamanda kelimenin bu coğrafyalara taşınmış olmasına bağlamaktadır.

BEY İLE BÜYÜCÜ

Fakat asıl ilginç olanı, bu halkın diline dair bilinen üç kelimenin de Türkçeden bir dayanak bulması ya da onunla açıklanmasıdır. Yazar bu durumu, Türklerin atalarıyla Medler arasındaki ilişkiye bağlamaktadır. Bu iki halk eski çağlarda aynı bölgede yaşamış ve birbirinden etkilenmiştir. Dolayısıyla Türklerin ve Türkçenin kökleri Medlerin de içinde bulunduğu Fırat-Zağros bölgesinin bitişken dilli eski ahali içinde. Fakat Karatay bu sonuca ulaştığını ifade ederken okuyucuyu Medlerin de Türk olduğu fikrine kapılmamak konusunda uyarılmaktadır. Ona göre Medler ne Türktür, ne de Türkçe konuşmaktadır. Türkçe ile Medçe aynı dil *ailesinden* türediği için yakındır.

Bey ile Büyücü, arka kapakta yazarın da ifade ettiği gibi *Acaba insanlar eskiden tek bir dilde mi konuşuyorlardı?* sorusunu okuyucuya sorduran bir kitap. Büyük emeklerle hazırlanmış olduğu bu çalışmasından dolayı Osman Karatay'ı tebrik ediyor; farklı fikirlerini bizlerle paylaştığı için kendisine teşekkür ediyoruz.